

Sprawozdanie z warsztatów naukowych „ROPE – Workshop on the changing patterns in journalistic roles and performances in Central and Eastern Europe”, Budapeszt, 5–6 lutego 2016

Adam Michel

Zmiany zachodzące w dziennikarstwie, jego kondycja oraz perspektywy rozwoju były głównymi tematami warsztatów „ROPE – Workshop on the changing patterns in journalistic roles and performances in Central and Eastern Europe” zorganizowanych przez Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences w dniach 5–6 lutego 2016 roku w Budapeszcie. Głównym celem wydarzenia finansowanego przez International Visegrad Fund było zebranie badaczy reprezentujących różne podejścia naukowe z krajów Europy Środkowej i Wschodniej.

Gospodynią warsztatów była dr Gabriella Szabó (Centre for Social Sciences, HAS, Węgry), która przywitała wszystkich gości oraz rozpoczęła pierwszą sesję warsztatów. W pierwszym wystąpieniu, zatytułowanym *The making of digital good and evil: Technology, cultural values and professional boundary work in 21st century journalism*, dr Tamás Tófalvy (Budapest University of Technology and Economics, Węgry) przedstawił rozważania teoretyczne nad ocenianiem przez współczesne media zmian technologicznych zachodzących w XXI wieku. Porównywał obecne nastawienie dziennikarzy do nowego typu mediów ze sceptycyzmem, z jakim w przeszłości były przyjmowane radio czy telewizja. Dyskutantką wystąpienia była dr Alice Tejkalova (Charles University, Czechy), która zgodziła się z argumentacją oraz przykła-

dami podanymi przez prelegenta. Podkreśliła jednocześnie, że w większym stopniu powinno się skupić na zmianach wartości dziennikarskich wynikających z rozwoju technologicznego niż na jego ocenie.

W drugim referacie *Polish journalism: a profession in transition?* prof. dr hab. Agnieszka Stępińska (Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań) w oparciu o wyniki badań empirycznych prowadzonych wśród dziennikarzy i studentów kierunków dziennikarskich przedstawiła przejście z tradycyjnego postrzegania roli dziennikarza do bardziej współczesnego spojrzenia na jego funkcje jako dostawcy informacji. Opisała również stosunek studentów do pracy w mediach, zauważając, że duża część z nich jest niepewna swojej przyszłości w zawodzie. W dyskusji dr Tófalvy zaznaczył różnice pomiędzy polskimi a węgierskimi uczelniami, na których nie prowadzi się osobnych specjalizacji dziennikarskich. Zwrócił też uwagę na tak dużą grupę młodych osób, które, studiując dziennikarstwo, nie wiążą z nim swojej przyszłości.

Ostatni referat w tej sesji, zatytułowany *Changing structure and content photojournalism in the age of digital media in Central Europe*, wygłosiła Martina Topinková (Charles University, Czechy), która reprezentowała czeską grupę badawczą analizującą kondycję foto-reportażu w trzech państwach Europy Środkowo-Wschodniej (Czechach, Polsce, Słowacji).

W prezentacji poruszyła kwestie adaptacji nowych technologii przez fotoreporterów, jak również wykorzystanie edytorów graficznych do poprawiania zdjęć. Zwróciła też uwagę na problem zachowywania standardów etycznych przez dziennikarzy. Mgr Paulina Barczyszyn (Uniwersytet Wrocławski) komentując pracę, podkreśliła, że ze względu na wieloaspektość badań zaprezentowane wyniki są bardzo ważne i interesujące. Zwróciła jednak uwagę na nierówną liczbę analizowanych materiałów z poszczególnych krajów. W przypadku Polski i Słowacji liczba wywiadów była ponad trzykrotnie mniejsza niż liczba wywiadów przeprowadzona w Czechach. Uzupełnienie brakujących wywiadów poprawiłoby reprezentatywność badań i pokazało pełniejszy obraz zagadnienia w analizowanym regionie.

Kolejną sesję warsztatów rozpoczął dr Michał Głowacki (Uniwersytet Warszawski) z wystąpieniem *Inside the Polish media firms: Accountability and transparency in the newsrooms*. Prelegent zaprezentował wyniki badań projektu *Media Accountability and Transparency in Europe (MediaAcT)* poświęconego zagadnieniom samoregulacji i odpowiedzialności z perspektywy pracowników polskich redakcji. Wyniki badań pokazały dysproporcję między postrzeganiem norm i obowiązków dziennikarzy oraz ich przełożonych – redaktorów-menedżerów. Autor pokazał również różnice pomiędzy deklarowanymi chęciami samoregulowania zawodu a rzeczywistymi działaniami. W ramach dyskusji dr Dagmar Kusa (Bratislava International School of Liberal Arts, Słowacja) zastanawiała się nad tym, czy istnieje konieczność prowadzenia działań w ramach samoregulacji oraz nad skutecznością egzekwowania takich regulacji.

W drugiej prezentacji, zatytułowanej *Less time for researching, more work to be done: working conditions of Czech journalists*, dr Alice N. Tejkalová scharakteryzowała obecne warunki pracy czeskich dziennikarzy. Badaczka przedstawiła wyniki z prawie trzystu wywiadów, w których poruszała kwestie formy zatrud-

nienia czy liczby miejsc pracy. Z niepokojem zauważyła, że wzrosła liczba materiałów, które czescy dziennikarze muszą przygotować, a jednocześnie skrócono czas przeznaczony na zbieranie materiałów. Dyskutant prezentacji, prof. dr Ainars Dimants (Turība University, Łotwa), dostrzegł wiele podobieństw pomiędzy sytuacją dziennikarzy w Czechach i w innych krajach naszego regionu. Zaznaczył również rosnące znaczenie biznesu, jako czynnika najbardziej oddziałującego na pracę dziennikarzy.

Trzecią sesję rozpoczął prof. Péter Bajomi-Lázár (Budapest Business School, Węgry) z prezentacją *The social context of neutrally objective and of engaged journalism*. Autor zauważył, że takie czynniki jak urbanizacja czy rozwój gospodarczy stały u podstaw wykształcenia się idei obiektywizmu w krajach zachodnich, głównie anglosaskich. Jego zdaniem odmienne drogi rozwoju krajów Europy Wschodniej i próby przenoszenia tych koncepcji na grunt dziennikarstwa w krajach tego regionu są błędem. Prezentacja wywołała spore zainteresowanie. Dyskutant dr Andrej Školkay (School of Communication and Media, Słowacja) przedstawił serię kontrargumentów, podkreślając, że w przypadku kilku krajów naszego regionu idee obiektywizmu pojawiały się jeszcze na długo przed okresem transformacji.

W drugim wystąpieniu mgr Paulina Barczyszyn i mgr Adam Michel (Uniwersytet Wrocławski) powrócili do empirycznego podejścia do dziennikarstwa. W prezentacji *Professional standards and political involvement of Polish, Russian and Swedish journalists* przedstawili wyniki badań projektu „Journalism in change”, w ramach którego analizowali kwestie etyczne, zaangażowanie polityczne czy percepcję ról wśród dziennikarzy w trzech badanych krajach. W komentarzu redaktor Juraj Filin (Goodwill Publishing, Słowacja) zasugerował badaczom interesujące statystyczne sposoby prezentacji tak obszernej puli danych. W dyskusji zwrócono uwagę na specyficzny dobór krajów oraz wynikającą z niej różnorodność uwarunkowań.

Sesję zakończył dr Andrej Školcak z wystąpieniem *Can a "Lone wolf" quasi-investigative journalist substitute low functionality of the law enforcing system?*, w którym opisał działalność quasi-dziennikarza śledczego Toniego Papeleo. Prelegent opisał tło skandalu finansowego z udziałem właścicieli mediów na Słowacji oraz rolę dziennikarza w odkryciu międzynarodowego procederu prania brudnych pieniędzy. W dyskusji Topinkova zwróciła uwagę na słabość organów ścigania oraz znaczne osłabienie nadzorującej roli dziennikarzy również w Czechach.

Ostatnią sesję pierwszego dnia warsztatów przeznaczono na prezentację raportów z badań „Journalistic role perception and performance” z trzech krajów biorących udział w projekcie. Dr Nikos Panagiotou (Aristotle University of Thessaloniki, Grecja) przedstawił wyniki badań z Grecji, profesor Stępińska – z Polski, a mgr Nikolett Kormos (University of Eötvös Loránd, Węgry) – pierwszą część badań z Węgier. Prelegenci opisali główne założenia projektu oraz kraje w nim uczestniczące. W dokładny sposób przedstawili próby badawcze ze swoich krajów oraz wstępne wyniki badań. Było to podsumowanie pierwszego etapu projektu, w którym zestawiano percepcję ról dziennikarzy z ich faktyczną działalnością w obszarze mediów. Kolejnym krokiem będzie porównanie wyników między krajami. Dyskusantki mgr Alena Istokova (School of Communication and Media, Słowacja), mgr Zuzana Veselkova (Charles University, Czechy), pogratulowały badaczom zebrania tak obszernego materiału badawczego. Miały również sporo pytań dotyczących metodologii, jak np. dobór próby czy definicja dziennikarza. Podkreśliły także, jak interesujący będzie kolejny etap badań, który pokaże różnice i podobieństwa między poszczególnymi krajami.

Drugi dzień warsztatów otworzył prof. dr Ainars Dimants (Turība University, Łotwa) z prezentacją zatytułowaną *Latvian PBS on the media policy crossroads to PSM*, w którym

scharakteryzował stan mediów publicznych na Łotwie. Opisał również główne przemiany, jakie zachodzą w ich strukturze oraz w relacjach z odbiorcami. Dr Głowacki, który komentował tę pracę, zaakcentował, jak istotne jest prowadzenie badań nad odbiorcami mediów oraz wyraził zdumienie faktem, że łotewskie media publiczne takich badań nie prowadzą.

Kolejne wystąpienie, zatytułowane *Collaboration between politicians and the media: an unethical/double role: the case of Vavrová and Kaliňák*, wygłosiła mgr Alena Istokova (School of Communication and Media, Słowacja). Prelegentka opisała złożony problem nieetycznego zachowania dziennikarki jednego z dzienników słowackich („Pravda”) w kontaktach z politykiem opozycji (Kaliňák). Tło dla tej sprawy stanowiła sprawa podsłuchów zakładanych słowackim dziennikarzom. Dyskusant mgr Michel zauważył złożoność prezentowanej sprawy oraz jej aktualność w kontekście podsłuchiwania dziennikarzy w Polsce.

Kolejnym referatem poświęconym korupcji był referat Juraja Filina pt. *Crime and punishment or crime and omission? Two public cases of a system corruption in Slovakia that were differently covered by media and treated by authorities*. Autor skupił się na różnym stopniu nagłośnienia dwóch zjawisk korupcyjnych mających miejsce na Słowacji. Wskazał, że media w wielu przypadkach w sposób dalece niewystarczający opisywały poszczególne afery. Dodatkowo – problem korupcji często wykraczał poza ich możliwości. W dyskusji dr Gabriella Szabó zwróciła uwagę na kwestie metodologiczne w przeprowadzonej analizie. Przedstawiła również podobieństwa pomiędzy działaniami mediów na Słowacji i na Węgrzech.

Przedostatnia prezentacja nosiła tytuł *Where others fear to tread: Journalist's role in the creation and spreading of negative stereotypes about the Roma people* i przedstawiła ją mgr Zuzana Veselkova. Poruszono w niej kwestię budowania stereotypów o czeskich Romach w jednym z programów telewizyjnych. Prele-

gentka przedstawiła przekazy budujące negatywny obraz Romów oraz wykazała rolę, jaką mają dziennikarze w jego umacnianiu. Dyskutantka mgr Nikolett Kormos zwróciła uwagę na konieczność głębszej podbudowy teoretycznej prowadzonych badań. W dyskusji pojawiły się również pytania o reakcje odbiorców, których badanie stanowi następny krok działań autorki.

Ostatnim punktem warsztatów był referat *MO(N)K(E)Y(S) business: The media and controversial armament by the Slovak Ministry of Defense*, w którym dr Dagmar Kusa powróciła do sprawy korupcji na Słowacji. Było to wystąpienie przedstawiające szerzej sprawę nielegalnego podsłuchiwanie słowackich dziennikarzy. Badaczka skupiła się na przyczynie niewielkiego zainteresowania mediów sprawą

przetargów prowadzonych w Ministerstwie Obrony Słowacji. Z wnioskami analizy zgodził się dyskutant dr Nikos Panagiotou, który zwrócił uwagę na wieloaspektowość problemu oraz słabość mediów. Stwierdził także, że nie jest to jedynie problem naszego regionu, ale również mediów zachodnich.

Dyskusja nad ostatnim referatem zamykała dwudniowe warsztaty. Ich podsumowania dokonał dr Andrej Školkay, który wyraził zadowolenie z budapeszteńskiego spotkania. Dr Gabriella Szabó podziękowała wszystkim uczestnikom, podkreślając, jak istotne znaczenie miało zebranie naukowców reprezentujących kraje naszego regionu. Spotkania, które stanowią podstawą do dalszej współpracy pomiędzy uczestniczącymi w nim badaczami.